

Piet Tommissen, *Buitenissigheden, La Hulpe, Apsis*, 2006, 121 pp., ISBN 2-96005990-1-8

| Het boekje opent met twee buitenissigheden die ik hier verder onbesproken laat. De rol van Piet Tommissen zelf in het tijdschrift *De Tafelronde* (1953-1956) (I, pp. 7-38) en de poëzie van Marcel Beerten (1919-2004) (II, pp. 39-51). Ook het 'artistieke toemaatje' en twee onuitgegeven teksten (pp. 95-121) laat ik buiten beschouwing. Ik houd het bij twee lezenswaardige bijdragen die rechtstreeks betrekking hebben op de Vlaamse beweging.

De eerste bijdrage is *Humor in Letterland* (III, pp. 53-61), waar de door Wies Moens en Ernest Van der Hallen geleide rubriek *Kunst in Letterland*, in het weekblad *Jong Dietschland* (Victor Leemans, 1927-1932), speciaal met betrekking tot de poëzie, aan bod komt. Een aantal controversiële aangelegenheden betreffen André Demedts, Jan Vercammen en het Vlaams-nationalistische weekblad. Demedts was in aanvaring gekomen met Leo De Roover omtrent *Nooit meer oorlog* van Gerard Walschap (1931). Jan Vercammen kreeg kritiek te slikken van Willem Doevenspeck, in die tijd verbonden aan Het Vlaamse Volkstoneel. Deze bijdrage verscheen eerder in de door Henri-Floris Jaspers uitgegeven *Mededelingen van het Centrum voor Documentatie & Reëvaluatie* (Antwerpen, jg. III, 31 juli 2005, nr. 51, pp. 7-13).

De tweede bijdrage *De Saga van Tagore* (IV, pp. 63-94) verscheen gedeeltelijk in boven vermelde *Mededelingen* (2006) en in de *Nieuwsbrief Joris van Severen* (2006, nr. 4), maar werd voor deze publicatie grondig bijgewerkt. Tommissen resumeert voorafgaandelijk de biografie van Rabindranath Tagore (1861-1941) en de controversiële positie van de Bengaalse dichter na Wereldoorlog I, in de blijvende tegenstelling tussen Frankrijk en Duitsland. De derde paragraaf behandelt Tagore

en Vlaanderen. Uiteraard komt Van Severens oorlogsdagboek uitgebreid aan de beurt. Verder zijn er in deze paragraaf een aantal correcties en aanvullingen te vinden op mijn bijdrage over *Vlaanderen, de Vlaamse beweging en Frederik van Eeden 1918-1922* in *Wt*, jg. 65, 2006, nr. 4, pp. 271-300. Het is een aangename buitenissigheid dat beide teksten, onafhankelijk van elkaar, tegelijkertijd zijn verschenen. De correcties en aanvullingen gaan over de eerste Tagore-bijdrage in *Ons Volk Ontwaakt*, 6 december 1913, en niet in 1920. Juliette Adant heeft Tagore ontmoet tijdens een verblijf in Londen (1915). Op 30 september 1920 arriveert de Nobelprijswinnaar in Antwerpen en houdt zijn voordracht op 2 (niet op 3) oktober in de Arenbergstraat. Daar was niet alleen Marnix Gijsen, maar ook Ger Schmook aanwezig. Het verblijf van Tagore had plaats in de Lange Gasthuisstraat, en niet op Cantecroy, dat pas in 1923 betrokken wordt. Het artikel van 16 oktober 1920 in *Ons Volk Ontwaakt* werd gevolgd door een redactioneel *Naschrift*, waarin gewaarschuwd werd tegen de overdreven Tagorecultus, zoals in Nederland.

Tommissen voegt bij de Tagoregeschiedenis van 2 oktober een belangrijke bijlage: de volledige tekst van *Message of the young Flemings to Rabindranath Tagore*, opgesteld in naam van de jeugdfractie van het Vlaamsche Front, 'the Flemisch Nationalist Party' en gedagtekend 2 oktober 1920. Deze 'message' bevat een hooggestemd pleidooi voor 'home rule' voor Vlaanderen. In deze tekst komen twee verwijzingen naar Herman Van den Reeck voor. De eerste verwijzing laat veronderstellen dat Van den Reeck Tagore geschreven heeft ("already expressed to you the sentiments by which the message is inspired"). Werkte de jongerenafdeling van het Vlaamsche Front al langer aan een eigen boodschap en heeft Van den Reeck daar een hand ingehad? De tweede verwijzing vizelt de betekenis op van de neergeschoten martelaar, gevallen in 'the struggle

for freedom and the holy right of self-government in Vlaanderen. We kennen nu de volledige tekst van de jongerenboodschap, waartegen Paul Van Ostaijen, zoals we vernemen in het rijke documentenboek van Gerrit Borgers (1971, p. 399) zo fel reageerde.

Ten slotte verwijst Tommissen met nadruk naar de grote Tagorereceptie in Vlaanderen in 1921, voornamelijk dan in *Ter Waarheid* van Joris Van Severen, maar ook in de latere jaren, o.m. in *Vlaamsche Arbeid* (1922, Wies Moens), *Gudrun* (1925, Léonce Reypens SJ) en het weekblad *Elckerlyc* (1936, anoniem) tot aan de uitgebreide eeuwfeestherdenking van 1961. Het siert Piet Tommissen voor zijn bekende onderzoeksdrijf en acribie.

Van deze gelegenheid maak ik gebruik om de Van Eeden-Tagorereceptie voor de periode 1918-1922 verder te preciseren. Uit het archief van René De Clercq werden een aantal aanvullingen bezorgd door Joost Vandommele, bestuurslid van de Stichting René De Clercq (Deerlijk). Het betreft op de eerste plaats de opening op 20 november 1919 van De Clercqs Kunsthandel De Blauwvoet in Bussum (metwerken van Frits Van den Berghe, Gustaaf De Smet, Modest Huys, Jozef Cantré e.a.). Frederik van Eeden was aanwezig. Dit stond reeds te lezen in het werk van Koen Hulpiau (*Rene De Clercq (1877-1932) een monografie*, Gent, 1986, pp. 363-364).

Een echte aanwinst uit dit archief is een brief van Reinier Ysabie aan René De Clercq, 10 juli 1920. Uit deze brief blijkt overduidelijk dat Ysabie een oud-leerling was aan het Gentse atheneum. Ysabie heeft einde augustus 1917 op het zevende congres van de Jong Vlamingen in Antwerpen René De Clercq ontmoet. Tot slot verwijst Ysabie naar *Het Vlaamsche Land* van 10 juni 1922 met de bijdrage van Joris Eeckhout over Van Eeden en stelt voor zijn eigen toneelstuk *Boudewijn* te ruilen met de laatste dichtbundel *Het Boek der Liefde* (Amsterdam, 1921). Ten slotte kan nog de recente publicatie vermeld worden van John

Rijpens met betrekking tot Reinier Ysabie *Sacha Ivanov. Vlaamse pulp à la carte* (Rotterdam-Antwerpen, 2006). Het gaat hier over de uitgeversexploten van Ysabie (foto op p. 15). Over De Clercq, Bussem en Van Eeden valt nog wat te rapen in het boekje van M. Van der Heyden, *Bussum door Schrijversogen* (Bussum, 1984², pp. 55-60). [Romain Vanlandschoot]